

ANALYYSIT

VALTIOLLISESTA YHTEISÖLLISEEN HUUMAUSAINEKONTROLLIIN?

OLAVI KAUKONEN

Suomalainen yhteiskunta on ollut vankasti ”valtion läpäisemä”: on totuttu siihen, että julkishallinto vastaa sosiaalisten ongelmien määrittelystä, tekee ohjelmat niiden korjaamiseksi ja myös vastaa tarvittavista toimenpiteistä ja niiden edellyttämistä voimavaroista (vrt. Mäkelä 1988). Edustuksellisen ja keskitetyn yhteiskuntapolitiikan perinne on siis vahva. Silti voidaan sanoa, että huumausainekysymyksiä määritellään aina myös paikallisesti tai yhteisöllisesti. Vaikka eri päihteillä on oma yhteiskunnallisesti, historiallisesti ja kulttuurisesti määrittäneet paikkansa erilaisissa yhteiskunnissa, huumeita kuitenkin käyttävät ihmiset. Eritoten laittomia huumeita käytetään valtiosta piittaamatta. Huumeisiin liittyvät kysymykset ovat arjen tasolla konkreettisimmillaan.

Olisi houkuttelevaa määritellä huumausainekysymys sellaiseksi jälkimodernin yhteiskunnan ilmiöksi, jonka dynamiikkaa ja hallintaa ei tavoiteta perinteisen valtiollisen politiikan keinoin (Beck 1995): yksilöt ja ryhmät toteuttavat omaa ”elämänpolitiikkaansa” myös eri päihteiden avulla. Huumeiden käyttöä on mahdollista tulkita myös jälkimodernin näkökulmasta, kuten jokseenkin kaikkia ilmiöitä, mutta pääosin kyse on kuitenkin hyvin perinteisestä ja myös marginaalisesta käyttäytymisestä, jolla on vain vähän tai ei lainkaan tekemistä itse modernisaatiokehityksen perusprosessien kanssa. Valtion huumausainestrategian (komiteanmietintö 1997:10) lähtökohdat heijastelevatkin pääosin 1980-luvun ”riskiyhteiskunnallista” toimintatapaa, jonka yksi osa on valvontaverkkojen kehittä-

minen ennalta ehkäisevän normaalisuuden ylläpitämiseksi (ks. Hirsch 1985, 107).

Toisellakin tavalla huumestrategia ruokkii Ulrich Beckin (1990, 154) sanoin ”riskiyhteiskunnan valikoivaa pelkoretoriikkaa”: vaikka huumausaineongelmat eivät määrällisesti näyttäisi kasvaneen etenkin kansainvälisessä katsannossa hallitsemattomiin mittoihin (ks. Poikolainen 1997), juuri niihin on puututtava, vaikka laman jälkeisessä Suomessa pelkästään päihdepalvelujen alueella näyttäisi olevan paljon vakavampiakin ongelmia.

Huumausainetoimikunnan mietintö on kahdessakin mielessä historiallinen asiakirja. Yhtäältä ensimmäistä kertaa kaikki eri viranomaistahot saattoivat tuottaa täysin yksimielisen mietinnön, jonka yleislinjana on rajoittavan huumausainepolitiikan jatkaminen, jopa kiristäminen. Toisaalta strategia edustaa viranomaislähtöisyydessään modernin huippua, pyrkimystä hallita huumeisiin liittyviä kysymyksiä ensisijaisesti eri professionien työnjaollisin menetelmin, vaikka ensin osa ongelmalliseksi koetusta käyttäytymisestä on kaikkien viranomaistahojen ulottumattomissa (vrt. Sarvanti 1997, 151). Näiden ohella mietintö nostaa uudelle tasolle valtion jo aikaisemmin omaksuman verkostoivan huume-kontrollin perinteen, koska kontrollia halutaan tehostaa. Aiemmassa huumausainepoliittisessa tavoitteenasettelussa ovat korostuneet eri toimijoiden autonomia ja pyrkimys rakentaviin kompromisseihin (ks. Yhteistyö huumausainekontrollissa, 1991). Nykystrategiassa korostuu konsensusajattelu.

Lähtökohdat välittyvät strategian sisältöön siten, että varsinaisten toimenpide-ehdotusten tasolla nojataan erityisen vankasti paikallisyhteisöihin ja paikallisiin toimijoihin huumausainekontrollin kiinteyttämisessä. Suuntaus ei ole Euroopassa mitenkään poikkeuksellinen. Huumausainepolitiikoiltaan niinkin erilaiset maat kuin Ruotsi, Hollanti ja Iso-Britannia ovat kukin tällä vuosikymmenellä tuottaneet valtiollisia huumausainestrategioita, jotka nojaavat vahvasti kansalaisvastuuseen ja paikallisiin toimijoihin.

Tällaista valtion määrittelemää paikallisyhteisöjen toimintaan nojaavaa ja velvoittavaa huumausainepoliittista linjausta voidaan nimittää *yhteisöllistäväksi strategiaksi*. Muun sosiaali- ja terveystalouden alueella sekä yhteisöllisen (kansalaisten omaehtoista toimintaa ja intressiyhteisyyttä korostavan) että yhteisöllistävän sosiaalipolitiikan tarvetta on korostettu jo aiemmin (esim. Anttonen 1989, 69–83, 113–119). Ei kuitenkaan ole syytä sekoittaa näitä asioita käsitteellisesti: on olemassa vankka ero omaehtoisen persoonallisuuden, kulttuurin ja yhteiskuntaelämän kehitystä tukevan aidon yhteisöelämän ja yhteisöllistävän poliittishallinnollisen toimintastrategian välillä.

Kaikissa länsimaissa koetaan, että modernisoitumisen, yksilöllistymisen ja arvoppluralismin edetessä sekä hyvinvointivaltiolta että markkinayhteiskunnalta puuttuu toimivia välineitä integroida yksilöitä yhteiskuntaan riittävän tehokkaasti. Yhteisöllistävän strategian yksi tavoite on tämän modernisaatiokehityksen vastainen kamppailu, yhtenäisen arvopohjan (tässä yhteydessä huumeiden vastaisen asenteiden) säilyttäminen ja tukeminen.

Heikki Lehtonen (1990, 238) kuitenkin huomauttaa, että yhteisöllisyys ei historiallisesti ole merkinnyt erityisen korkeaa *moraalisuuden tilaa* – pikemminkin päinvastoin. Gemeinschaft-tyyppiselle, yhteisöllisesti järjestäytyneelle maailmalle ei ollut tunnusomaista moraalisuus yksilöllisessä nykymerkityksessään. Tiukka yhteisöllinen kontrolli esti kuitenkin tehokkaasti traditioiksi kiteyty-

neistä käytännöistä poikkeamiset erilaisten kurinpitomenettelyjen avulla. Ennen muuta yhteisöllisyys on siis merkinnyt moraalisen kontrollimuotoa. Seuraavassa katsotaan, mitä osin kansallisen huumausainestrategian ehdotukset toteutuessaan merkitsevät yhteisöllistävän huumausainestrategian korostamista ja kontrollin kiristymistä.

YHTEISÖLLISTÄVÄ KONTROLLISTRATEGIA

Huumausainestrategia on tuotettu eri viranomaistahojen tehtävien ja vastuunjaon pohjalta. Kontrollia harjoittavat komiteanmietinnössä erityiset kontrolliviranomaiset: poliisi, tulli ja oikeuslaitos. Kontrolli ei siis esiinny mietinnössä sosiologisena, vaan hallinnollisena ja työnjaollisena käsitteenä, jolloin Suomessa perinteiset sosiaalivaltiollisen päihdekontrollin muodot (hoito, huolto, kuntoutus) kääntyvät puheeksi yhteisestä vastuusta.

Komitean periaatekannanotoissa huumausaineiden leviämisen ja käytön ehkäisemiseksi mainitaan erikseen, että yhteisen vastuun rakenteet syntyvät kodin, koulun, työelämän ja asuinympäristön aikuisten ja nuorison keskuudessa (s. 57). Viranomaisten työnjaollisesta sopimisesta edetään rohkeasti myös kansalaisyhteiskunnan alueelle, ulottamalla huumausainekontrolli yhteisöelämän ”syvä-rakenteen” tasolle (vrt. Holmila 1997, 25–26).

Strategian toimenpideohjelma jakautuu kuuteen alalukuun (s. 60–68): 1) Ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen, 2) Käyttäjien hoito ja tukeminen, 3) Kontrollipoliittiset toimet, 4) Kansainvälinen yhteistyö huumausaineasioissa, 5) Huumausainepoliittisten toimien tutkimus ja seuranta sekä 6) Huumausainepolitiikan toteutuminen ja kehittäminen.

Huumausainekontrollin yhteisöllistämisen kannalta näistä kolme ensimmäistä ovat mielenkiintoisimpia. Niihin sisältyy 14 ehdotusta, jotka on tiivistettynä koottu taulukon 1 ensimmäiseen sarakkeeseen. Muissa sarakkeissa on arvioitu, miten kukin ehdotus lisää pai-

Taulukko 1. Huuhausainestrategian ehdotukset, vastuun siirtäminen paikallistasolle ja huuhausainekontrollin vahvistuminen

ehdotus	lisää vastuuta paikallistasolle		vahvistaa kontrollia
	kunta	lähiyhteisö	
1. Huumevalistuksen kehittäminen	+	+	+
2. Julkishallinnossa työskentelevien täydennyskoulutus	+	(+)	(+)
3. Paikalliset projektit, joilla tuetaan lähiyhteisöjä puuttumaan nuorten huumekeiluihin	+	+	+
4. Polikliinisen huumehoidon hoitoontulokynnysten madaltaminen	+		+
5. Selvitetään huumeongelmaisten hoidon kustannusten tasausjärjestelmää			
6. Järjestetään korvaava lääkehoito opiaattiriippuvaisille	+		+
7. Lastensuojelulain ensisijaisuutta ja siihen liittyviä mahdollisuuksia korostetaan. Samalla selvitetään muun tahdosta riippumattoman hoidon kehittämisen mahdollisuuksia	+		+
8. Vahvistetaan vankien kykyä vastustaa huumeita ja vapautua riippuvuudesta. Tiukennetaan vankilan sisäistä huumekontrollia		+	+
9. Tartuntatautien leviämisen ehkäisy integroimalla huumeiden käyttäjät palvelujärjestelmään	+		+
10. Poliisin ja sosiaalitoimen paikallista yhteistyötä lisätään	+		+
11. Syrjäytyneimmille päivätoimintaa	+		+
12. Selvitetään uusien, nk. epäsovinnainten tutkintamenetelmien käyttöä huumerikosten valvonnassa, ehkäisyssä ja tutkimassa			+
13. Tullin toimenpiteitä kohdennetaan huuhausainevalvontaan; teknistä välineistöä lisätään			+
14. Poliisi tehostaa katutason valvontaa			+

kallista kontrollivastuuta kunnallisella ja tätäkin pienemmällä lähiyhteisön (esim. kaupunginosa, koulu, perhe) tasolla. Toimikunta ei katsonut mahdolliseksi suositella lisää resursseja ehdottamiensa toimenpiteiden toteuttamiseen. Sen sijaan valtion tehtäväksi jäi pohtia, miten järjestetään väestötasolla suhteellisen harvinaisten, mutta joihinkin kuntiin vahvasti kasautuvien huumehoitojen kustannusten tasaus (ehdotus 5).

Ehdotukset kiristävät toteutuessaan huuhausainekontrollia kautta linjan. Suurin osa lisää paikallisen tason perinteistä viranomaisvastuuta ja -yhteistyötä. Ensimmäiset kolme ehdotusta sijoittuvat yhteisöllistävän huuhausainepolitiikan kovimpaan ytimeen: ne lisäävät toteutuessaan sekä kunnallista julkista että kuntalaisten epävirallista keskinäistä kontrollia korostaessaan viranomaisten, järjestöjen ja kansalaisten suoraa vastuuta

ta huumekontrollin toteuttamisesta. Huolta kannetaan erityisesti nuorista, koska hoitojärjestelmät sen enempää Suomessa kuin muualakaan maailmassa eivät tavoita nuoria tai huumeiden kokeilijoita.

Komitean ehdotuksista ensimmäiset kolme liittyvät huumeiden käytön kysynnän ehkäisyyn. Yhteiskunnassa on lisättävä väestön valmiuksia havaita huumeiden käyttöä ja myös puuttua siihen mahdollisimman varhain. Ensimmäinen käsittelee valistuksen kehittämiseksi käynnistettäviä tutkimus- ja kehittämishankkeita valtion ja kuntien viranomaisten sekä kansalaisjärjestöjen yhteistyönä, tavoitteena laadukas ja vaikuttava terveyskasvatus eri kouluasteilla. Toinen esitys liittyy julkishallinnossa toimivien koulutukseen. Huumeiden käyttö tulisi osata tunnistaa ja siihen tulisi puuttua ”oikein” ja varhaisessa vaiheessa. Kuntaa pienemmän lähiyhteisön tasolla vastuu ja kontrollin lisääntyminen ovat välillisiä (merkinnät sulkeissa), mutta todellinen kontrollivaikutus on mahdollisesti merkittävä. Kolmas ehdotus velvoittaa jo suoremmin perheyhteisöjä ja muita epämuodollisia kansalaisten yhteistoiminnan muotoja verkostoitumaan huumeainekontrollin agentteiksi.

Ehdotukset 4–11 liittyvät huumeiden käyttäjien hoidon kehittämiseen ja ehdotukset 12–14 poliisin ja tullin toimien kehittämiseen. Julkisesti järjestetty tai rahoitettu huumehoito on erittäin tärkeä modernin hyvinvointivaltion yhteiskunnallisen huumeainekontrollin väline. Käsillä olevissa ehdotuksissa painotetaan hoitoon tulokynnysten mataltamista (4, 11), narkomaanien lääke- tai korvaushoitoa (6; sen järjestämisen edellytyksiä tai seurauksia ei pohdita), kansanterveydellisten riskien hallintaa (9) sekä tarvetta käyttää suoriakin pakkoja aiempaa tehokkaammin (7, 8, 10).

Strategia ei kuitenkaan anna kovin konkreettisia eväitä paikallisyhteisöille huumeaineisiin liittyvien kysymysten ratkaisemiseksi. Käytännössä yhteiskunnallinen huumeainekysymys siirretään tai muunnetaan

yhteisöllistävän strategian avulla paikallisten yhteisöjen sosiaalisiksi ongelmiksi.

MITÄ HUUMEHAITTOJA YHTEISÖSTRATEGIOILLA ON EHKÄISTÄVISSÄ?

Huumeiden käyttö vaihtelee eri maissa ainakin osin riippumatta toteutetusta politiikasta. Lisäksi virallinen huumeainepoliittinen linjaus ja viranomaisten toimintakäytännöt poikkeavat paljonkin toisistaan eri maiden välillä (esim. Reuband 1990; Kontula 1997; Skorpen & Tigerstedt 1997). Kovin keskeiseksi ei olekaan osoittautunut muodollinen, säädöksissä näkyvä huumeainepoliittikka (joka itse asiassa vaihtelee vain vähän eri Euroopan maiden välillä). Sen sijaan eri maissa vaihtelevat politiikan sovellukset ovat seurauksiltaan hyvinkin erilaisia.

Myös huumeainepoliittinen retoriikka vaihtelee. Jotkut päihteet ovat käytännössä hyväksytympiä kuin toiset huolimatta lainsäädännön linjauksista. Juhani Lehto (1997) on todennut Suomen valtiollista huumeainestrategiaa arvioidessaan, että suomalaisessa huumeainepoliittikassa

– alkoholi ja tupakka ovat ”normalisoituja” päihteitä

– bentsodiatsepiinit, jotkut muut lääkkeet sekä laiton alkoholi nähdään ”mietoina” huumeina ja

– ”kovina” huumeina nähdään muut laittomat huumeet: kannabis, amfetamiini ja sen johdannaiset, heroini ja muut opiaatit sekä LSD.

Alkoholia ja tupakkaa lukuun ottamatta kaikkien päihteiden kokeilu ja käyttö on kriminalisoitu. Kontrollitoimet kohdennetaan kuitenkin pikemminkin tämän retorisen kuin muodollisen politiikan ohjaamana. Tällöin yleisimpien päihteiden (tupakka, alkoholi, lääkkeaineet) käyttöön kiinnitetään vähiten huomiota niiden haitallisuudesta huolimatta, ja huumeainekontrolli kohdistuu ensi sijassa ”kovien” huumeiden kokeiluun ja käyttöön. Suomessa näistä yleisin on kannabis,

jota kuitenkin on vaikea pitää esimerkiksi tupakkaa tai alkoholia haitallisempina päihteenä. Myös huumeainestrategiassa huumeita käsitellään hyvin monoliittisena kokonaisuutena. Tästä syystä huumeongelma näyttyy toimenpide-ehtotusten tasolla yleisenä ja erittelemättömänä; taas kerran se tuotetaan ”hyvänä vihollisena”, sekä sisällöllisesti että kansalaisyhteiskuntaan saakka ulottuvien toimenpiteiden tasolla (vrt. Christie & Bruun 1986).

Paikallistoimijoiden vastuulle on siirretty jännite yksilöllisten, yhteisöllisten ja yhteiskunnallisten ongelmamääritysten kesken. Käytännössä se tarkoittaa ensinnäkin jännitettä yksilön kontrollin ja hänen autonomiansa kunnioittamisen välillä (vrt. Sarvanti 1997). Yhteisön tasolla voi painottua keskustelun, yhdessä arvioinnin tai tiukentuvan yksilökontrollin linja.

Toinen jännitteinen akseli muodostuu yksilöllisten ja kulttuuristen tekijöiden välille: kun joka viides 20-vuotias mies on kyselytutkimusten mukaan kokeillut laittomia huumeita (yleisimmin kannabista, ks. Jormanainen & al. 1997) ja vielä useampi tuntee huumeiden käyttäjän lähipiirissään, on vaikea puhua *pelkästään* yksilöllisistä valinnoista. Kulttuurinen vaihtelu ei tietenkään pakota yksilöitä käyttämään tai olemaan käyttämättä huumeita, mutta väistämättä se sekä mutkistaa valintatilanteita että kontekstoi niitä uudelleen: ainakin ulkopuolisen on yhä vaikeampaa päätellä, mikä on jonkin toimintatavan sosiaalinen mieli ja sisältö.

Kolmas jännitteinen akseli voi syntyä yhteisön perusfunktion, esimerkiksi oppilaitoksen sujuvan opetuksen toteuttamisen ja sen integraatiivisen tehtävän välille. Poikkeavien yksilöiden koetaan haittaavan opetuksen etenemistä. Toisaalta koko yhteiskunnan ja nuorten socialisaation kannalta on nähty tärkeänä, että järjestelmän perusinstituutiot sietävät ja pitävät huomassaan myös elämäntavoiltaan erilaisia nuoria, kuten komiteakin toteaa.

Mitä huumehaittoja yhteisöstrategioilla siten on ehkäistävissä? Matti Kortteinen (1982)

arvioi lähiötutkimuksensa tuloksia myös yhteisöllistävän sosiaalipolitiikan näkökulmasta. Jo 1970-luvun lopulla oli muodostunut käsitykseksi, että sosiaalisia ongelmia olisi mahdollista ehkäistä vastustamalla elämäntapojen eriytymistä ja privatisoitumista, erityisesti ottamalla käyttöön yhteisöllistäviä strategioita. Tämän oletettiin myös ilman muuta olevan omiaan lisäämään asukkaiden hyvinvointia. Tutkimus ei kuitenkaan tuottanut kovin toiveikkaita näkymiä siitä, että yhteisöllistäminen voisi sinänsä toimia hyvinvointia lisäävästi, puhumattakaan siitä, että sen avulla olisi mahdollista ehkäistä sosiaalisia ongelmia.

Sosiaalinen kontrolli tosin toimi modernissa lähiössä, mutta sen päämekanismina oli poikkeavien leimaaminen, pihojen sosiaaliset verkostot edistivät alueen sisäistä eriarvoisuutta. Niinpä sellaiset ihmiset, joilla oli eniten vaikeuksia yksityiselämässään, pikemminkin kärsivät kuin hyötyivät toimivasta sosiaalisesta kontrollista. Kortteisen johtopäätös oli kahtalainen: Jos halutaan ehkäistä sosiaaliseen järjestykseen liittyvien ongelmien kärjistymistä, yhteisöllistäminen saattaa olla toimiva väline. Jos sen sijaan halutaan ehkäistä inhimillistä pahoinvointia ja kompensoida sosiaalisia selviytymisvaikeuksia, yhteisöstrategia näyttää toimivan pikemminkin näitä tavoitteita vastaan kuin niiden suuntaisesti (ks. Kortteinen 1982, 257–273).

Kyse on osaltaan siitä, miten huumeekysymyksiä määritellään. Onko kyse ensisijaisesti sosiaalista järjestystä järkyttävästä rikollisuudesta vai moniulotteisemmasta ilmiöstä, jonka onnistunut käsittely edellyttää myös monitahoisempaa ymmärrystä? Kun valtaosa huumeiden käytöstä jää kertaluonteisiksi kokeiluiksi, kohdistetaanko kontrolli huumeiden kokeiluun, ajoittaiseen käyttöön vaiko varsinaisiin huumeongelmiin? Kyse on Pekka Hakkaraisen (1987) mukaan laadullisesti hyvin erilaisista ihmisryhmistä ja myös itse asiassa hyvin erilaisista toiminnoista tarkasteltaessa niitä toimintaan liitettyjen merkitysrakenteiden tai kulttuuristen koodien tasolla.

Kenen valintoihin leimaamisella tai leimatuksi tulemisen riskillä on vaikutusta? Voisi olettaa, että varsinaisten huumeiden ongelmakäyttäjien sosiaalista selviytymistä se kyläkin vaikeuttaa, mutta ei auta heitä lopettamaan aineiden käyttöä. Kokeilijoihin sillä saattaisi olla vaikutusta, mikä on epäilemättä komitean tarkoituksin. Toive saattaa kuitenkin olla epärealistisella pohjalla: kannabiksen kokeilu on lisääntynyt Suomessa 1990-luvulla huolimatta siitä, että väestön ja jopa huumeiden kokeilijoiden asenteet ovat pysyneet sille varsin kielteisinä (Hakkarainen & al. 1996, 140–145). Myös suomalainen julkisuus on pääosin pönkittänyt näitä huumeiden vastaisia asenteita (ks. Kaukonen & Halmeaho 1997).

HUUMEKYSYMYSTEN PAIKALLISEN KÄSITTELYN VAIHTOEHDOSTA

Koska sosiaalisen kontrollin vahvistamisella on sekä rajoituksensa että suoranaiset haittansa, on mietittävä yhteisöelämän yleisiä pelisääntöjä. Pohtiessaan kontrollin ja tuen keskinäissuhteita sosiaalipalveluissa Petri Kinnunen (1997, 122–123) katsoo, että toiminnassa on tarpeen ottaa huomioon myös *vas-tuun rationaliteetti*. Tämä merkitsee sitä, että

1. samastutaan toisen hyvinvointiin,
2. tunnustetaan oman toiminnan seuraukset,
3. ennakoidaan toiminnan seurauksia ja otetaan niistä vastuu sekä
4. tunnustetaan arvokriittisyys ja se, että arvot eivät ole vaihdettavissa.

Kinnusen korostama näkökulma tulee lähelle J. Habermasin (1981, 126–151) vaatimusta tutkimuksen ja yhteiskunnallisen toiminnan kommunikatiivisuudesta. Habermas jakaa toiminnan kahteen päätyyppiin, päämäärä-orientoituneeseen ja ymmärrysorientoituneeseen. Ensiksi mainittua on kahta lajia: ”Instrumentaalisisessa toiminnassa” toimija pyrkii haluamaansa lopputulokseen teknisiä toimintasääntöjä noudattaen (esimerkiksi lainsäädäntöä apuna käyttäen) ja siten pro-

sesseihin vaikuttaen. ”Strateginen toiminta” liittyy suuremmin sosiaaliseen toimintaan. Tällöin toimija pyrkii vaikuttamaan toisen ihmisen valintoihin: manipuloiden positiivisia ja negatiivisia sanktioita hän pyrkii saamaan toisen toimimaan haluamallaan tavalla.

Myös ymmärrysorientoitunutta toimintaa on kahta laatua. ”Dramaturgisessa toiminnassa” toimija jäsentää ja välittää yleisölle ajatuksiaan ja tunteitaan. ”Kommunikatiivista” on sellainen toiminta, jossa toimijat hakevat keskustelun avulla yhteisymmärrystä ja käyttävät sitä toimintojensa yhteensovittamiseen. Viimeksi mainitussa toimintatyypissä kyse ei siis ole niinkään konsensuksen kuin kompromissien muodostamisen taidosta.

Lehtosen (1990, 14–30) mukaan paikallinen yhteisöllinen toiminta voi perustua joko toiminnallisuuteen (esimerkiksi juuri yhteisten tehtävien suorittamiseen) tai symboliseen yhteisyyteen (esimerkiksi yhteisymmärrysnormien suhteen). Nämä ovat yhteisöllisyyden perusprosesseja. Taulukossa 2 on taulukoitu ristiin nämä yhteisöllisyyden perusprosessit ja kaksi edellä kuvatuista Habermasin toimintatyyppiä (strateginen ja kommunikatiivinen), jolloin saadaan karkea typologia erilaisista sosiaalisen yhteisötoiminnan lähtökohdista.

Modernissa yhteiskunnassa *pakottaminen* (1) on pääosin lakinormein säädeltyä. Vaikka vallankäyttö nyky-yhteiskunnassa on jakautunut moneen tasoon ja ulottuvuuteen, modernimmat vallankäytön muodot eivät suoraan syrjäytä vanhempia: viime kädessä hienosyisempikin vallankäyttö perustuu pakkoihin (ks. Hänninen 1986, 184). Instrumentaaliset toimintamuodot tukevat tarvittaessa strategiaa päämääriä.

Pakottamisesta on kyse esimerkiksi silloin, kun normeihin vedoten nuori poistetaan koulu yhteisöstä kokonaan tai määrääjäksi. Tätäkin jyrkemmässä pakkovallan käytössä huumeongelma siirretään lastensuojelun, poliisin tai oikeuslaitoksen huoleksi lakinormeihin vedoten. Ratkaisu saattaa toimia, jos huumeiden käyttäjiä on väestössä niin vähän, että las-

Taulukko 2. Huumehaittojen ehkäisy lähiyhteisössä, typologia

	tavoiteltu paikallinen yhteisöllisyys		
	toiminnallista	symbolista	symbolista ja toiminnallista
<i>strateginen</i>	pakottaminen (1)	perinteinen valistus (2)	elitistinen normitus (3)
<u>toiminnan</u> <u>intressi</u>			
<i>kommunikaatiivinen</i>	haittojen minimointi (4)	reflektiivinen valistus (5)	hyvinvoinnin edistäminen (6)

tensuojelu- tai oikeusjärjestelmä pystyy hoitamaan jokaisen kontrollin tavoittaman. Huumeiden kokeilu ja käyttö on kuitenkin niin yleistä, että virallinen kontrollikoneisto tukkeutuisi, mikäli linjaa toteutettaisiin johdonmukaisesti. Jos myös kokeilijat saataisiin kiinni, olisi itse asiassa vähintään joka kymmenes 15-vuotias (ks. Rimpelä & al. 1995; Ahlström & al. 1995) myös lastensuojelun ja ainakin viidesosa 20-vuotiaista (ks. Jormanainen & al. 1997; ks. luku 6) myös poliisin kirjoissa.

Perinteinen valistus (2) pyrkii tuottamaan symbolista yhteisymmärrystä jakamalla opiskelijoille tietoa huumeiden käytön haitoista. Perinteinen valistus on osoittautunut käyttäytymismuutosten tasolla tehottomaksi. Lisäksi nuoret tuntuvat tietävän huumeista ja niiden vaikutuksista enemmän kuin vanhempansa. Perinteisen valistuksen ja terveyskasvatuksen ongelmista on Suomessakin olemassa runsaasti tutkimustietoa (ks. Karisto 1991, 13-80; Piispa 1988, 10).

Elitistisellä normituksella (3) tarkoitetaan tässä sellaista strategista manipulointia, jossa pyritään muuttamaan sekä väestön käsityksiä että käyttäytymistä arvottamalla voimakkaasti toivottuja ja ei-toivottuja käyttäytymispiirteitä. Sille on tyypillistä, että jokin arvo, nykyisin tyypillisesti esimerkiksi terveys, nähdään

ihmisen elämän tärkeimpänä arvona, mille myös kulttuuri alistetaan. Normien elitistisessä välittämisessä syntyy helpommin uskottavuusongelmia kuin muutoksia väestön käyttäytymisessä. Myös lähestymistavan riskit ovat ilmeisiä: elitistisessä huumevalistuksessa on nähty ongelmana se, että hyvin emotionaalisesti latautuneen valistuksen on todettu lisänneen nuorten kiinnostusta huume-kokeiluihin (Pyökkänen 1988).

Haittojen vähentämisen lähtökohta (4) tarkoittaa yksilöiden toimintamahdollisuuksien lisäämistä. Tällainen tilanne on, kun todetaan huumeiden käytön olevan osa nuorten arkea (ks. Rimpelä & al. 1995) ja muiden toimien ohella pyritään lievittämään siitä aiheutuvia sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja. Tällaisina toimina voidaan pitää huume-hoidon tai hoitoonohjauksen tarjoamista vaikeuksissa oleville, mutta päihdeongelmien hoidon tarve syntyy vasta haittojen kasautuessa. Tämä taas ei ole tavallista kovin nuorella iällä. Nuorten päihteiden käyttäjien motivaatio riittää ani harvoin varsinaisen hoidon aloittamiseen. Haittoja tulisi ehkäistä myös silloin, kun varsinaista hoitoa tai kuntoutusta ei ole järkevää tai mahdollista käyttää. Olisi mietittävä, miten suhtautua "normalisoitujen", "mietojen" tai "kovien" päihteiden käyttöön ja niiden aiheuttamiin haittoihin.

Reflektiivisellä valistuksella (5) tarkoitetaan sellaista valistuksen tapaa, joka mahdollistaa myös jaettavan tiedon tulkinna ja kriittisen arvioinnin (esim. Virtanen 1981). Esimerkkinä voisi olla mahdollisimman asiallinen ja myös itsekriittinen, vuorovaikutuksellinen huumeopetus koulussa. Tavoitteena on, että myös opettaja oppii näkemään ja erittelemään huumeiden käytön sosiaalisia ja kulttuurisia merkityksiä. Parhaimmillaan keskustelevalta, vuorovaikutuksellisesta opetuksesta tulee prosessi, joka antaa opettajalle arvokasta tietoa nuorten elämästä ja mahdollisista huume-kokeiluista tai käytöstä sen osana. Samalla nuoret saavat mahdollisuuden pohtia valintojaan aikuisen seurassa ja tukemina.

Hyvinvoinnin edistämisen (6) lähtökohtana ovat yhteisöjen toimintaehtojen ja kulttuurien ymmärtäminen, kunnioittaminen ja tukeminen. Käytännön esimerkkejä tällaisesta toiminnasta löytyy sekä aidosta kansalaistoiminnasta (perhe-, suku- tai asuinyhteisöjen piiristä tai erilaisista yhden asian ruohonjuurita-son liikkeistä) että viranomaisverkostoista. Erityisongelmista puhuttaessa harvoin muistetaan, että koko pohjoismaisen hyvinvointivaltion tavoitteena on perinteisesti ollut koko väestön hyvinvoinnin edistäminen. Vaikka erityisongelmat edellyttävät myös spesifisiä toimia, ongelmien ehkäisyn kannalta yleiset hyvinvointivaltiolliset rakenteet ovat saattaneet olla vieläkin tärkeämpiä kyetessään torjumaan syntyviä ja eriarvoistavia prosesseja myös laman aikana (Heikkilä & Uusitalo 1997).

Parhaimmillaan hyvinvoinnin edistämisen lähtökohta toimii siis normatiivisena yleisohjeena kaikelle toiminnalle. Onnistuneen huumausainepoliittikan voidaan myös katsoa edellyttävän tai sisältävän haittoja minimoivaa työtä sekä herkkyyttä erilaisille "elämänpolitiikoille". Kehä kääntyy uudelleen tutkimaan Kinnusen edellä esittämiä vastuurationaalisuuden elementtejä. Kommunikaatiivisuus, vastuurationaalisuus ja hyvinvoinnin edistäminen sosiaali- ja terveystalouden, koulun tai muun lähiyhteisön huumetyössä

voisivat merkitä esimerkiksi seuraavia asioita:

1. Myös huume- ja muiden päihdekysymysten yhteydessä päähuomio kiinnitetään yhteisön ja sen jäsenten hyvinvointiin.

2. Valistustyössä pyritään keskustelemaan, asialliseen ja kriittiseen otteeseen, joka mahdollistaa toimivan kosketuspinnan nuorten ja aikuisten kesken. Ajanmukainen ja realistinen tieto nuorten päihteiden käytöstä ja siihen liittyvistä seikoista – ilmiöiden ymmärtäminen – mahdollistaa myös realistisen vaihtoehtojen pohdinnan. Paras huumevalistaja on tuttu, jo ennestään luottamuksellisen suhteen ansainnut aikuinen.

3. Pohdittaessa päihdeongelmista tavalla tai toisella kärsiviin kohdistettavia toimenpiteitä noudatetaan vastuun rationaliteettia. Pohditaan erilaisten toimenpidevaihtoehtojen sosiaalisia seurauksia erilaisten yhteisöjen ja erityisesti toimenpiteiden kohteena olevien yksilöiden näkökulmasta.

MINKÄLAINEN KONTROLLI ON TOIVOTTAVAA?

Olisi siis toivottavaa, ettei toteutettavilla toimenpiteillä aiheutettaisi ainakaan enempää haittaa kuin hyötyä. Edellä esitetyn taulukon 2 "strateginen" toimintalinja näyttää yksinomaan toteutettuna ilmeisen ongelmalliselta ja tehottomaltakin lähestymistavalta huumausainekontrollissa. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kaikki sen tarjoamat välineet olisivat huonoja tai tehottomia.

Muidenkaan lähestymistapojen vaikuttavuudesta ei ole näyttöä. Toimintojen tehokkuus ei riipu vain välineistä ja toimintatavoista, vaan myös toimintaympäristöstä ja sen muutoksista. Mahdollista tehottomuutta suurempi ongelma on, että kontrollia yhteisöllistämällä toiminnan intressi ei välttämättä kehity mitenkään suotuisasti. Pikemminkin näyttäisi käyvän päinvastoin.

Valittuun huumausainestrategiaan liittyy siis ainakin kolmenlaisia, vaikkakin eritasoisia yhteiskuntapoliittisia ongelmia. Ensimmäkin, lähiyhteisöjen valinnanvapaus saattaa

olla paljolti näennäistä: valtiollisesti määritelty restriktiivinen politiikka on ehdoton. Joustavia toimintamahdollisuuksia avautuu ensisijaisesti yhteisöllisen huumekontrollin vahvistamisen suuntaan. Suorat pakkotoimet ovat aina käden ulottuvilla, mutta toisin toimimisen mahdollisuuksia on vähän. Vastuuta on siirretty lähiyhteisöille, mutta varsinainen päätösvalta on ja pysyy toisaalla (vrt. Väärälä & Simpura 1997).

Toiseksi, kun huumausainekysymys on yhteisöllistetty, on vaikea löytää sellaisia mekanismeja, joiden kautta sosiaaliset ongelmat olisivat palautettavissa takaisin yhteiskunnallisen arvioinnin ja päätöksenteon kysymyksiksi. Yhteiskunnallinen huumausainekysymys hajoaa yksilöiden ja ryhmien henkilökohtaisiksi tai elämäntavallisiksi ongelmiksi.

Kolmanneksi, huumausainekontrollilla on ominaispainoaan suurempi yhteiskunnallinen merkitys: huumeiden käytön ja siihen liittyvän rikollisuuden torjunnalla onnistutaan ilmeisen hyvin perustelemaan erilaisten uusien pakkokeinojen käyttöönoton oikeutusta. Poliisin toimintaoikeuksia on jo 1990-luvulla laajennettu tuntuvasti. Nyt komitea esittää harkittavaksi poliisin oikeuksien laajentamista edelleen niin sanottujen epäsovinnaisien menetelmien käyttöön – paitsi rikostutkinnassa, myös valvonnassa ja jopa rikosten ehkäisyssä.

Esitetyt ehdotukset merkitsivät toteutessaan tietysti sitä, että yksilöllinen ja ryhmäkohtainen kuri tiukkenisi entisestään, mutta liitettynä yhteisölliseen tarkkailuun se heijastuisi myös koko yhteiskunnan ilmapiiriin. Uudet kontrollin muodot tulevat jäädäkseen ja yleistyvät. Jo nyt osa kansasta kyyristelee toisen osan soittaessa televisiossa yleistyneiden poliisiohjelmien (tai veroviraston, tullin, sosiaalitoimen jne.) ilmiäntunumeroihin. Kolmannet uusintavat arvomaailmaansa katselemalla näistä tehtyjä ohjelmia. Valtaosa on ilmeisesti katselijoita, ja useimpien on ehkä helppo hyväksyä sekin, että huumeiden käyttäjiä kuritetaan nykyistä enemmän, vaikka jo liikenteeseen tai julkisiin tiloihin ulotettu

tekninen valvonta saattaa herättää ärtymystä.

Nils Christie on valottanut empiiristen aineistojen avulla sitä, miten huumekontrolli on länsimaisissa yhteiskunnissa koettu legitimi tavaksi kiristää sosiaalista kontrollia laajemminkin siitä huolimatta, että kansalaisyhteiskunnan yhteisöllistävään kolonisaatioon pohjaava huumekontrolli on käytännössä ollut hyvin valikoivaa ja repressiivistä. Kiinnekohtina tässä kehityksessä näyttäisivät olevan juuri laaja huume poliittisia arvoja ja tavoitteita koskeva yhteiskunnallinen konsensus sekä strategisena valintana julkisen ja yksityiselämän välisen rajan häivyttäminen (ks. Christie 1993). Oireellista on, että Suomen yhteisöllistävä huumausainestrategia näyttäisi tuottavan juuri sellaista vahvasti kriittikkä herättänyttä kontrollidynamiikkaa, jota Garry Marx (1988) kuvaa syntyneen Yhdysvaltain huumeiden vastaisen sodan myötä 1980-luvulla.

Suomen huumausainepoliittisella toimikunnalla oli tausta-aineistoina käytettävissä hyviä selvityksiä (esim. Kinnunen 1998; Aho 1998), jotka osoittavat, että poliisin, syyttäjän ja oikeuslaitoksen huumekontrolli on jo kuluvalle vuosikymmenellä ollut tarpeettoman repressiivistä. Suomalaista humerikollisuutta ja rangaistusjärjestelmää koskevaa tilastoaineistoa olisi ollut mahdollista lukea tuoreen yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen valossa, jolloin toimikunnan strategiset suositukset olisivat todennäköisesti myös olleet kokonaan toisentyypisiä.

Yhteisöllistävän huumekontrollin sijasta näkisin toivottavampana modernin ja arvioinnille avoimen, demokraattisesti säädellyn julkisen kontrollin. Sen rajoissa joudutaan aina pohtimaan myös oikeussuojakysymyksiä. Jos huumeiden käyttäjät todella uhkaavat katurauhaa jossakin, lisättäköön alueelle virkapukuisia poliiseja. Jos on näyttöä siitä, että lapsille on aiheutumassa kehitysongelmia huumeiden käytöstä, lastensuojelun valtuuksia pitää käyttää ja tarvittaessa lisätä työn resursseja. Päihdeongelmaisten asiakkaiden mahdollisuuksia hakeutua oma-aloitteisesti kun-

toutukseen tulee väljentää ainakin kysyntää vastaavaksi, ennen kuin on syytä edes keskustella pakkohoitomahdollisuuksien lisäämisestä.

Missään yhteiskunnassa ei ole kokonaan päästy suorista pakkokeinoista huumekontrollin toteuttamisessa. Yhteiskuntapoliittisesti perusteltuna päätavoitteena tulisi kuitenkin olla, että erilaisten huumeiden käyttäjien kanssa olisi mahdollista rakentaa ja pitää yllä keskusteluyhteyksiä. Se mahdollistaa järkevän huumehaittojen minimoinnin ja aidon hyvinvointia edistävän toiminnan (oikein kohdentuvan sosiaali- ja terveystieteiden tuen), mutta pitää yllä myös kontrollipoliittikan legitimitettiin siellä, missä se toistaiseksi on pysynyt vahvana (ks. Hakkarainen & al. 1996) ja missä sitä ehkä eniten tarvitaan: huumeiden kokeilijoiden ja käyttäjien keskuudessa.

On siis mahdollista, että vaikka huumeiden käyttö ei sinänsä edes 1990-luvulla olisi tulkittavissa jälkimoderniksi ilmiöksi, itse valtiollinen huumeainestrategia saattaa synnyttää valitsemillaan toimintatavoilla juuri sellaisen Beckin (1995) kuvaileman ”refleksiivisen modernisaatiokehityksen”, joka kääntyy omia tavoitteitaan vastaan. Komitean yhtenä lähtökohtana oli hillitä huumehaittoja siten, että kontrollin tuottamat sosiaaliset kustannukset jäisivät mahdollisimman pieniksi. Onkin ilmeistä, että nuo kustannukset kasautuvat ensi kädessä harvojen kannettaviksi, vaikka ne eivät nykyisestä pieneneäkään. Kun valvontaverkkoja vahvistetaan ja yhteisöllistetään, meillä kaikilla on aivan uudet mahdollisuudet päästä noista sosiaalisista kustannuksista osallisiksi huolimatta siitä, onko meillä omakohtaisia kokemuksia huumeiden käytöstä vai ei.

KIRJALLISUUS

Ahlström, Salmé & Haavisto, Kari & Tuovinen, Eeva Liisa & Metso, Leena: *Espad-Finland. The European School Survey Project on Alcohol and Drugs. Country report.* Helsinki: Alkoholi- ja lääkepoliittinen tutkimuslaitos, 1995

Aho, Timo: *Huumeongelma tilastojen valossa sekä tilanne vankiloissa.* S. 65–79. *Huumeainestrategia 1997*, taustamateriaalia huumeainepoliittisen toimikunnan mietintöön. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 1998

Anttonen, Anneli: *Valtiollisesta yhteisölliseen sosiaalipoliittikkaan.* Helsinki: Sosiaaliturvan Keskusliitto, 1989

Beck, Ulrich: *Riskiyhteiskunnan vastamyrryt.* Tampere: Vastapaino, 1990

Beck, Ulrich: *Politiikan uudelleen keksiminen: kohti refleksiivisen modernisaation teoriaa.* S. 11–82. Teoksessa: Beck, Ulrich & Giddens, Anthony & Lash, Scott: *Nykyajan jäljillä.* Tampere: Vastapaino, 1995

Christie, Nils: *Huumekontrolli tienä totalitarismiin.* S. 18–29. Teoksessa: *Tulevaisuus nykyisyydessä – Framtiden i nuet.* Juhlakirja Georg Wallin 60-vuotispäivän kunniaksi. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet. Helsinki: Yliopistopaino, 1993

Christie, Nils & Bruun, Kettil: *Hyvä vihollinen. Huumeainepoliittikka Pohjolassa.* Espoo: Weilin + Göös, 1986

Habermas, J.: *Theorie des kommunikativen Handelns. Band I. Handlungsrationalität und gesellschaftliche Rationalisierung.* Augsburg: Suhrkamp, 1981

Hakkarainen, Pekka: *Huumeainekulttuuri ja käyttötavat Suomessa.* Julkaisematon lisensiaattitutkimus. Turun yliopiston sosiologian laitos 1987

Hakkarainen, Pekka & Hübner, Lena & Laursen, Lau & Ødegård, Einar: *Drug use and public attitudes in the Nordic countries.* P. 125–164. In: Hakkarainen, Pekka & Laursen, Lau & Tigerstedt, Christoffer (eds.): *Discussing drugs and control policy.* NAD Publikation no. 31. Helsinki 1996

Heikkilä, Matti & Uusitalo, Hannu (toim.): *Yhteenvetoja ja tulkintoja.* S. 211–222. Teoksessa: Heikkilä, Matti & Uusitalo, Hannu: *Leikkausten hinta. Tutkimuksia sosiaaliturvan leikkauksista ja niiden vaikutuksista 1990-luvun Suomessa.* Stakes, Raportteja 208. Helsinki 1997

Hisch, Joachim: *Turvavaltio. ”Saksan malli”, sen kriisi ja uudet yhteiskunnalliset liikkeet.* Tampere: Vastapaino, 1985

Holmila, Marja: *Johdanto.* S. 19–37. Teoksessa: Holmila, Marja (toim.): *Yhteisö ja interventio. Alkoholihaittojen paikallinen ennaltaehkäisy.* Stakes,

- Tutkimuksia 73. Helsinki 1997
- Huumausainestrategia 1997. Huumausainepoliittisen toimikunnan mietintö, komiteamietintö 1997:10. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 1997
- Hänninen, Sakari: Valtiosta valtaan. Tutkijaliiton julkaisusarja 39. Jyväskylä: Gummerus, 1986
- Jormanainen, Vesa & Seppälä, Timo & Sahi, Timo: Huumeita kokeilleet varusmiehet kesällä 1996. Suomen Lääkärilehti 52 (1997): 22–23, 2523–2529
- Karisto, Antti: Tylsät hampaat vai sitkeä liha? Teoksessa: Tylsät hampaat vai sitkeä liha? Terveellisten elintapojen edistäminen riskialtteinmissä väestöryhmissä. Terveyskasvatuksen neuvottelukunta. Sosiaali- ja terveyshallitus, raportteja nro 3. Helsinki: VAPK-kustannus, 1991
- Kaukonen, Olavi & Halmeaho, Matti: Yhteisellä asialla? Lehtien huumausainekirjoittelu syksyllä 1996. Teoksessa: Jaatinen, Jaana & Ahtola, Raija & Halmeaho, Matti & Jokela, Jukka & Kaukonen, Olavi & Warsell, Leena: Huumeet ja kouluuyhteisö. Stakes, Tutkimuksia, 1998 (tulossa)
- Kinnunen, Aarne: Huumausainerikollisuus ja huumausaineisiin liittyvä oikeusrikollisuus. S. 47–64. Huumausainestrategia 1997, taustamateriaalia huumausainepoliittisen toimikunnan mietintöön. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 1998
- Kinnunen, Petri: Sosiaalityön elämishjelmat. S. 117–128. Teoksessa: Viialainen, Riitta & Maaniittu, Maisa: "Tehdä itsensä tarpeettomaksi?" Sosiaalityö 1990-luvulla. Helsinki: Stakes ja sosiaali- ja terveysministeriö, Raportteja 213, 1997
- Kontula, Osmo: Huumeepoliittikan sovellutuksia – Eurooppalainen perspektiivi. Muistio huumausainepoliittiselle toimikunnalle, 1997
- Kortteinen, Matti: Lähiö. Tutkimus elämäntapojen muutoksesta. Keuruu: Otava, 1982
- Lehto, Juhani: Miten Suomen huumeepoliittikka sijoittuu Euroopan kartalla? Julkaisematon alustus Alkoholitutkijain seuran seminaarissa "Minäkäläisen huumeepoliittisen strategian Suomi valitsee?" Helsingissä 15.5.1997
- Lehtonen, Heikki: Yhteisö. Tampere: Vastapaino, 1990
- Marx, Garry: Undercover. Police surveillance in America. Berkeley 1988
- Mäkelä, Klaus: Suomi ja sen hyvinvointivaltio, valtio ja sen Suomi. Tiede & edistys 13 (1988), 88–96
- Piispa, Matti: Onko raittiustyöstä mihinkään? Lehdistön kuvastimessa 1951–1984. Alkoholipoliittikka 53 (1988): 3, 139–145
- Poikolainen, Kari: Huumeet Suomessa: esiintyvyys ja kehityssuunta. Tiimi 1997: 2, 4–11
- Pylkkänen, Kari: Syy vai seuraus? Kysymyksiä ja vastauksia huumeista. Kansalaiskasvatuksen keskuksen julkaisuja 69. Helsinki 1988
- Reuband, Karl-Heinz: Huumausaineiden käyttö ja huumausainepoliittikka Länsi-Euroopassa. S. 71–81. Teoksessa: Yhteistyö huumausainekontrollissa. STM:n monisteita 1991:1. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 1991
- Rimpelä, Matti & Pohjanpää, Kirsti & Terho, Pirjo & Pienmäki-Jylhä, Päivi & Poikajärvi, Kristiina: Huumeet nuorten arjessa. Stakes, Aiheita nro 28, 1995
- Sarvanti, Tapani: Huumeepoliittikka ja oikeudenmukaisuus. Stakes, Tutkimuksia 83. Helsinki 1997
- Skorpen, Ann-Mari & Tigerstedt, Christoffer: Kuuden Euroopan maan huumeepoliittikka – strategioita, tavoitteita ja painopisteitä. Muistio huumausainepoliittiselle toimikunnalle, 1997
- Virtanen, Matti: Valistuksen virittävyys. Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimusseloste 147. Helsinki 1981
- Väärälä, Reijo & Simpura, Jussi: Ehkäisevä sosiaali- ja terveyspolitiikka – vastaus vai kysymys? S. 1–11. Teoksessa: Simpura, Jussi & Väärälä, Reijo (toim.): Yläpolitiikkaa vai alapoliittikkaa? Ehkäisevä sosiaali- ja terveyspolitiikka etsii suuntiaan. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja nro 25. Helsinki 1997
- Yhteistyö huumausainekontrollissa. Huumausainekontrollin kehittämissuunnitelma. Sosiaali- ja terveysministeriön monisteita 1991:1. Helsinki 1991.